

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор

Національної академії

внутрішніх справ

доктор юридичних наук,

професор

Володимир ЧЕРНІЙ

ВИСНОВОК

Національної академії внутрішніх справ про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кравця Юліана Івановича «Помилки учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження» поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Національної академії внутрішніх справ від 25 жовтня 2022 року, протокол № 14

ВИТЯГ

з протоколу розширеного засідання кафедри кримінального процесу від 05 вересня 2024 року

Присутні:

проректор, доктор юридичних наук, професор Чернявський С.С.;

кафедра кримінального процесу: завідувач кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Хабло О.Ю. (*голова засідання, рецензент*); професор кафедри, доктор юридичних наук, доцент Іваницький С.О.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Зарубей В.В.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Кубарева О.В.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Терещенко Ю.В.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Заїка С.О.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Мельник О.В.; доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Кулик М.Й. (*науковий керівник*); доцент кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Римарчук О.В.; доцент кафедри Симчук А.С.; аспірант заочної форми навчання Кравець Ю.І.;

кафедра кримінальної юстиції ННПП: професор кафедри, доктор юридичних наук, доцент, Макаров М.А.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Письменний Д.П.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, професор Галаган О.І.; професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Никоненко М.Я.; професор кафедри кримінального процесу; кандидат юридичних наук, доцент Степанова Г.М.;

кафедра економічної безпеки та приватного права: професор кафедри, кандидат юридичних наук, доцент Моргун Н.С. (рецензент);

наукова лабораторія з проблем протидії злочинності ННІ №1: провідний науковий співробітник, доктор юридичних наук, професор Грібов М.Л.; провідний науковий співробітник, доктор юридичних наук, професор Таран О.В.;

відділ організації наукової діяльності та захисту прав інтелектуальної власності: завідувач відділення, кандидат юридичних наук Бондар С.В.

Були присутні 5 докторів наук та 14 кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспіранта заочної форми навчання кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ Кравця Юліана Івановича «Помилки учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право», щодо її рекомендації для попереднього розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді Національної академії внутрішніх справ.

Слухали:

Аспірант Кравець Ю.І. доповів про результати дисертаційного дослідження. У доповіді було обґрунтовано насамперед актуальність обраної теми дисертаційної роботи, визначено мету, завдання, предмет та об'єкт дослідження, здобувачем доведено до присутніх структуру роботи та основні її положення, сформулював та обґрунтував новизну, теоретичне та практичне значення.

Актуальність теми дисертаційного дослідження пов'язана з тим, що забезпечення належного захисту прав людини є складовою процесу інтеграції України до Європейського Союзу, тож потреба реального їх забезпечення є метою учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження, – слідчого, дізнавача, прокурора, слідчого судді. Однак, з огляду на стислі строки, брак інформації для підготовки й розгляду процесуальних документів, вони, як і суб'єкти будь-якої іншої діяльності, можуть прийняти неправомірні рішення, наслідком яких є помилки, що негативно позначаються на їхньому авторитеті та забезпеченні охорони прав і свобод громадян. Шкідливі наслідки таких помилок є особливо тяжкими, коли завдано моральної та матеріальної шкоди підозрюваному, обвинуваченому, засудженому та їхнім близьким, подеколи наслідки такої шкоди можуть бути непоправними й трагічними.

У практичній діяльності з розслідування кримінальних правопорушень дедалі частіше трапляються випадки допущення помилок слідчими, дізнавачами, що призводять до негативних наслідків як для кримінального судочинства загалом, так і для розслідування зокрема. Негативні наслідки

мають і помилки, яких припустилися прокурори, а також судові помилки під час безпосереднього розгляду матеріалів кримінального провадження в суді, коли безпосередньо виконують завдання кримінального провадження. Тож очевидно, що вирішальним фактором реальних змін, спрямованих на підвищення ефективності кримінального провадження, є своєчасне виявлення та запобігання цих помилок. Щоб їх не припускати, насамперед потрібно усвідомити поняття помилок, дослідити причини їх виникнення та окреслити дієві заходи для їх недопущення і подолання.

Вагомий внесок у розроблення доктринальних аспектів і проблематики помилок у кримінальному провадженні зробили вчені-правники, однак більшість наявних робіт присвячено слідчим помилкам, а досліджень шляхів виявлення та усунення судових помилок і помилок інших учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження, майже немає, комплексно й цілеспрямовано ці проблеми досі не вивчено. Здійснений аналіз означеної проблеми засвідчує недостатній рівень її наукового розроблення та потребує подальшого системного розгляду питань, пов'язаних із помилками учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження, на всіх стадіях кримінального провадження. Саме ці обставини зумовлюють актуальність обраної теми дослідження.

Під час підготовки дисертації здійснено спробу ґрунтовно проаналізувати означені нагальні проблеми, що сприятиме усуненню наявних прогалин і вирішенню проблемних питань, які виникають у кримінальних провадженнях.

Мета дослідження полягає в комплексному вивченні помилок, яких припускаються учасники кримінального провадження, що мають владні повноваження, і розробленні механізму запобігання та усунення їх на всіх стадіях кримінального провадження.

Для досягнення поставленої мети необхідно було виконати такі завдання: дослідити історію розвитку й сучасний стан дослідження проблем помилок учасників кримінального провадження; висвітлити зміст поняття та класифікацію помилок учасників кримінального провадження, що мають владні повноваження; з'ясувати причини й умови допущення правових помилок під час кримінального провадження; проаналізувати помилки слідчого та дізнавача під час досудового розслідування кримінальних проваджень та запропонувати способи їх виправлення; розглянути помилки прокурора під час досудового розслідування кримінальних проваджень і визначити способи їх виправлення; виявити помилки слідчого судді та визначити способи їх усунення під час реалізації його повноважень на стадії досудового розслідування; встановити зміст поняття та види судових помилок; виокремити проблеми виявлення помилок на різних стадіях кримінального провадження; окреслити можливі напрями усунення виявлених судових помилок.

Об'єктом дослідження є процесуальні правовідносини, що виникають, розвиваються та припиняються на всіх стадіях кримінального провадження, під час яких припускаються помилки його учасники, які мають владні повноваження.

Предметом дослідження є помилки учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження.

Методологічну основу дослідження становить система загальнонаукових і спеціальних методів, призначених для отримання його достовірних результатів.

Нормативну базу дослідження становлять Конституція України, чинне кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство України, постанови Кабінету Міністрів України, Верховного Суду та Пленуму Верховного Суду, Великої палати та Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду, відомчі й міжвідомчі підзаконні нормативно-правові акти з питань здійснення кримінального провадження.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнені матеріали вивчення 120 кримінальних проваджень; рішення ЄСПЛ, зведені дані анкетування 126 слідчих, дізнавачів Національної поліції України, 50 науковців у Вінницькій, Житомирській, Закарпатській, Івано-Франківській, Київській, Одеській, Черкаській, Чернігівській області та в м. Києві з питань розуміння помилок, їх причин та шляхів виправлення.

Під час підготовки дисертації використано особистий багаторічний досвід роботи здобувача на посаді судді.

Дисертація є одним із перших в Україні комплексних монографічних досліджень теоретичних і практичних питань, спрямованих на виявлення й подолання помилок учасників, які мають владні повноваження, під час реалізації ними їхніх функцій на всіх стадіях кримінального провадження. До найсуттєвіших результатів, що визначають концептуально нові наукові положення та висновки й становлять наукову новизну дослідження, належать такі положення:

вперше:

– комплексно розроблено концептуальні засади помилок як негативних явищ, допущених учасниками, які мають владні повноваження, розроблено механізм процесуальної діяльності, спрямований на усунення та запобігання помилкам, що охоплює відомчий, прокурорський та судовий контролю залежно від стадії кримінального провадження;

– схарактеризовано зміст і визначене співвідношення причин та умов помилок, допущених учасниками кримінального провадження, які мають владні повноваження. До причин помилок належать обставини або процеси, поділені за трьома рівнями, що зумовлюють їх наявність під час реалізації своїх прав та обов'язків, знижуючи ефективність правозастосування. Натомість умовами допущення помилок учасниками кримінального провадження, які мають владні повноваження, є широкий спектр обставин, за яких можливе їхнє виникнення (зокрема, структура та функціонування судів, правоохоронних органів та інших установ, що впливають на процес правосуддя; рівень підготовки та кваліфікація вказаних учасників, доступ до необхідних ресурсів та технологій; якість та чіткість процесуального законодавства тощо);

– здійснено класифікацію помилок, допущених учасниками кримінального провадження, які мають владні повноваження, запропоновано концептуальні напрями їх виправлення залежно від стадій кримінального процесу та

виконання такими учасниками конкретних процесуальних дій з огляду на властиві їм функції;

– розроблено та запропоновано внести зміни й доповнення до статей 22, 303, 309, 349, 370, 404, 469 КПК України з метою реалізації засади змагальності сторін кримінального провадження як гарантії запобігання помилкам учасниками кримінальних проваджень, які мають владні повноваження;

удосконалено:

– формулювання причин та умов, що впливають на допущення помилок кожним з учасників, які мають владні повноваження, на окремих стадіях кримінального провадження;

– форми неправильного застосування закону: а) незастосування закону, який підлягає застосуванню: якщо суд не врахував чинний закон України про кримінальну відповідальність, який мав би бути застосований до конкретної ситуації; б) застосування закону, який не підлягає застосуванню: якщо суд застосував закон України про кримінальну відповідальність, який не є чинним на момент вчинення злочину; неправильне тлумачення закону, що суперечить його точному змісту: якщо суд неправильно тлумачив норми закону, що призвело до неправильного їх застосування;

– позицію щодо виокремлення ознак слідчих помилок і розкриття й деталізації їх змісту, до яких, зокрема, належать сумлінна омана, що є наслідком активної діяльності слідчого, недотримання ним порядку провадження досудового розслідування, типовість помилок, наявність певних закономірностей у їх існуванні, що пояснюють їх причину й динаміку тощо;

– диференціювання слідчих помилок на дві групи: за змістом (гносеологічні й діяльнісні) та за формою вияву (помилки в застосуванні законодавства, неповний або цілком неправильний підбір засобів здійснення кримінального провадження);

дістало подальший розвиток:

– визначення історії розвитку й стану наукової розробленості проблем здійснення помилок учасниками кримінального провадження, які мають владні повноваження;

– формулювання визначення помилки в кримінальному провадженні, згідно з яким це неправильна думка, хибне уявлення учасників кримінального провадження, що мають владні повноваження та сумлінно ставляться до своїх обов'язків, сформоване під впливом неправильного сприйняття фактичних і юридичних обставин досліджуваних подій, спричинене рівнем професійної правосвідомості, браком спеціальних знань, життєвого та/або професійного досвіду, а також особистісними рисами;

– поняття помилки слідчого і дізнавача як ненавмисного порушення закону, недоліків чи бездіяльності, допущених під час розслідування кримінальних правопорушень, будь-якої некоректності в процесуальних діях, зокрема під час мислення та прийняття рішень компетентною особою, яка є носієм відповідних прав й обов'язків, під впливом неправильного сприйняття фактичних і юридичних обставин досліджуваних подій під час кримінального провадження;

– аргументація потреби в процесуальному документі, який має іменуватися вказівкою як за назвою, так і за змістом, складатися відповідно до пункту 4 частини 2 статті 36 КПК України й охоплювати відомості, необхідні для керівництва досудовим розслідуванням щодо обставин кримінального провадження, правової кваліфікації, вказівки про проведення додаткових процесуальних дій, порядку взаємодії слідчого з іншими органами тощо;

– необхідність нагляду прокурора на досудовому провадженні для забезпечення ефективного механізму виправлення помилок, допущених під час досудового розслідування, і функції судового контролю в досудовому провадженні, що дає змогу виокремити доволі широке коло судових прерогатив, які розподілено на дві групи – захисні та регуляційні повноваження суду.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції впроваджені та використовуються в: законотворчій діяльності; практичній діяльності; освітньому процесі; науковій діяльності. Пропозиції, надані під час підготовки дисертації, сприятимуть підвищенню ефективності слідчої, правозахисної та судової практики, забезпеченню прав і законних інтересів потерпілих, підозрюваних, обвинувачених, інших учасників кримінального провадження.

Основні положення і висновки дисертації оприлюднено на науково-практичних конференціях і круглих столах.

Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, що охоплюють дев'ять підрозділів й дев'ять пунктів, висновків, списку використаних джерел.

Після закінчення доповіді аспіранту присутніми були поставлені наступні питання:

Чернявський С.С.: Що ви розумієте під помилкою учасників кримінального провадження, що мають владні повноваження?

Відповідь: Дякую за запитання. У сучасній юридичній науці та кримінальному процесуальному законодавстві України не сформовано єдиного підходу до визначення поняття «помилка». Здійснений аналіз цього питання надає підстави визначити помилку в кримінальному провадженні як неправильну думку, хибне уявлення учасників кримінального провадження, що мають владні повноваження та сумлінно ставляться до своїх обов'язків, сформоване під впливом неправильного сприйняття фактичних і юридичних обставин досліджуваних подій, спричинене рівнем професійної правосвідомості, браком спеціальних знань, життєвого та/або професійного досвіду, а також особистісними рисами..

Грібов М.Л.: Чи виокремлено вами таке поняття як судова помилка і якщо так то які причини судової помилки?

Відповідь: Дякую за запитання. Судова помилка – це ситуація, коли рішення суду містить неточності, неправильні тлумачення фактів або норм (матеріального чи процесуального) права, неврахування важливих доказів, порушення правової процедури, недотримання конституційних прав і свобод громадян, а також міжнародних стандартів справедливого правосуддя, що може

призвести до прийняття неправильного процесуального рішення та неправомірних наслідків для учасників судового провадження.

Також нами визначено причини судових помилок (несприятливі умови діяльності; перевантаженість суддів, відсутність спеціалізації в роботі суддів, протидія зацікавлених сторін тощо), здійснено їх класифікацію за різними критеріями (залежно від видової приналежності норм, які застосовують; помилки, яких припускаються під час провадження судових дій, у межах судового процесу; за стадіями, у яких їх припускаються; за характером помилки; залежно від ступеня повторюваності та можливості їх виявлення).

Кубарева О.В.: Чи пропонуєте ви зміни до кримінального процесуального законодавства України?

Відповідь: Дякую за запитання. З метою реалізації засади змагальності сторін кримінального провадження як гарантії запобігання судовим помилкам, підвищення активної ролі суду розроблено, аргументовано та запропоновано низку змін і доповнень до статей 22, 303, 309, 349, 370, 404, 469 КПК України.

Запропоновані зміни й доповнення вносять правову визначеність у процесуальні норми, спрямовані на зміцнення ролі суду як активного учасника судового провадження, сприяючи неупередженому розгляду матеріалів кримінального провадження, обмеженню можливості допущення судових помилок, розвантаженню судового провадження.

Головуючий: Є ще запитання? Немає. Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається науковому керівнику.

Науковий керівник, кандидат юридичних наук, доцент Кулик М.Й., зазначила, що ступінь Дисертаційне дослідження Кравця Юліана Івановича «Помилки учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження» присвячено дослідженню питання правових помилок, що допускають учасники кримінального провадження, які мають владні повноваження, серед яких - слідчі, дізнавачі, прокурори, слідчі судді та судді. Враховуючи стислі строки, брак інформації для підготовки й розгляду процесуальних документів вищезазначені процесуальні учасники не застраховані від неправомірних рішень, наслідком яких є помилки, що негативно позначаються на їхньому авторитеті та забезпеченні охорони прав і свобод громадян. Шкідливі наслідки таких помилок є особливо тяжкими, коли завдано моральної й майнової шкоди підозрюваному, обвинуваченому, засудженому та їхнім близьким, при цьому наслідки такої шкоди часом можуть бути просто непоправними.

Дисертаційне дослідження Ю. І. Кравця містить якісну наукову новизну та розкриває розроблені теоретичні основи та практичні рекомендації, які спрямовані на удосконалення процесуальної діяльності учасників, які мають владні повноваження, виявлення та усунення помилок, допущених ними на всіх стадіях кримінального провадження.

На підставі аналізу кримінального процесуального законодавства України й практики його застосування розроблено й обґрунтовано низку пропозицій, пов'язаних із проблемами виникнення, виявлення й усунення правових

помилки на різних стадіях кримінального провадження, зокрема запропоновано внесення змін і доповнень до статей КПК України.

Під час наукового дослідження обраної проблематики Ю.І. Кравець проявив себе як працьовитий, цілеспрямований, відповідальний, старанний, наполегливий та здібний вчений-початківець, який успішно поєднував наукову діяльність з практичною. Він цілком сформувався як науковець, підтвердженням чого є не лише дисертаційна робота, а також і численні публікації у наукових юридичних виданнях України. Дослідник активно брав участь у науково-практичних конференціях та круглих столах.

Індивідуальний план наукової роботи та освітню програму Кравець Ю.І. виконав у повному обсязі.

Зважаючи на вищевикладене, можна стверджувати, що дисертація Кравця Юліана Івановича «Помилки учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» містить нові концептуальні наукові положення й науково обґрунтовані результати в галузі юриспруденції, що в сукупності розв'язують важливе науково-прикладне завдання.

Зважаючи на викладене вище Кравець Ю.І. заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Після цього було надано слово **рецензентам** роботи:

Кандидат юридичних наук, доцент Хабло О.Ю. Актуальність і наукова новизна теми дослідження не викликає сумнівів. Дійсно, більшість наявних робіт присвячено слідчим помилкам, а досліджень шляхів виявлення та усунення судових помилок і помилок інших учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження, майже немає, комплексно й цілеспрямовано ці проблеми досі не вивчено. Здійснений аналіз означеної проблеми засвідчує недостатній рівень її наукового розроблення та потребує подальшого системного розгляду питань, пов'язаних із помилками учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження, на всіх стадіях кримінального провадження. Саме ці обставини зумовлюють актуальність обраної теми дослідження.

Автор поставив перед собою мету вирішення конкретного наукового завдання з комплексного вивчення помилок, яких припускаються учасники кримінального провадження, що мають владні повноваження, і розробленні механізму запобігання та усунення їх на всіх стадіях кримінального провадження. Для досягнення цієї мети у дисертаційній роботі визначено комплекс завдань.

Об'єктом дослідження є процесуальні правовідносини, що виникають, розвиваються та припиняються на всіх стадіях кримінального провадження, під час яких припускаються помилки його учасники, які мають владні повноваження.

Предметом дослідження є помилки учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження.

Надана на рецензування дисертаційна робота має чітку логічну структуру та зв'язок з науковими програмами і планами, темами, визначеними за змістом дисертації.

Вказані та інші відомості засвідчують високий рівень проведеного здобувачем дослідження.

Висновки і рекомендації, сформульовані за змістом дисертації та публікацій здобувача, відрізняються важливим значенням для подальшого розвитку наукових досліджень та практичної судово-експертної діяльності.

Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено в 8 наукових публікаціях, серед яких чотири статті у фахових виданнях з юридичних наук, перелік яких затверджено МОН України та чотири тези у збірниках наукових доповідей, оприлюднених на науково-практичних і науково-теоретичних конференціях, круглих столах.

Оцінюючи у цілому позитивно дослідження Кравця Ю.І., слід зауважити, що вказані дискусійні положення, які були нами окреслені під час попереднього засідання кафедри автором були враховані.

Таким чином дисертаційна робота Кравця Юліана Івановича «Помилки учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження» є самостійною, завершеною науковою працею, яку виконано за актуальною та практично значущою темою. Робота містить науково обгрунтовані результати, які в комплексі вирішують наукове завдання із дослідження помилок учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження. Дисертація відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами і доповненнями), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44) та може бути подана до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Кандидат юридичних наук, доцент Моргун Н.С. Актуальність дисертаційної роботи не викликає сумнівів. Дисертацію присвячено дослідженню питання помилок, яких припускаються учасники кримінального провадження, що мають владні повноваження.

Дисертація має чіткий зв'язок з науковими програмами, планами, темами, визначеними за змістом дисертації.

В роботі вперше запропоновано комплексний підхід до визначення теоретичних засад і практичних питань зазначеного предмета дослідження, з огляду на сучасні зміни в кримінальному процесуальному законодавстві України.

У роботі використано потужну емпіричну базу, яку узагальнені матеріали вивчення 120 кримінальних проваджень; рішення ЄСПЛ, зведені дані анкетування 126 слідчих, дізнавачів Національної поліції України, 50 науковців у Вінницькій, Житомирській, Закарпатській, Івано-Франківській, Київській,

Одеській, Черкаській, Чернігівській області та в м. Києві з питань розуміння помилок, їх причин та шляхів виправлення. Необхідно відмітити, що всі зауваження автором були враховані після першого рецензування. При вивченні дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не виявлено.

Висновок. Дисертаційна робота Кравця Юліана Івановича «Помилки учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження» є самостійною, завершеною науковою працею, яку виконано за актуальною та практично значущою темою. Робота містить науково обгрунтовані результати, які в комплексі вирішують наукове завдання із дослідження помилок учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження. Дисертація відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами і доповненнями), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44) та може бути подана до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

кандидат юридичних наук, професор Письменний Д.П.; кандидат юридичних наук, професор Галаган О.І.; кандидат юридичних наук, професор Зарубей В.В.; кандидат юридичних наук, доцент Никоненко М.Я.; кандидат юридичних наук, доцент Кубарєва О.В.; кандидат юридичних наук, доцент Терещенко Ю.В.; кандидат юридичних наук, доцент Римарчук О.В.; доцент кафедри Симчук А.С.

Кравець Ю.І. висловив виступаючим та всім присутнім подяку за позитивну оцінку його дисертаційного дослідження, за висловлені побажання та професійні поради, що сприятимуть вдосконаленню змісту та форми дисертаційної роботи та корекції її подальших науково-дослідних планів.

На основі результатів обговорення присутні на засіданні вирішили запропонувати такий:

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації щодо дисертації Кравця Юліана Івановича «Помилки учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження»

Дисертація Кравця Юліана Івановича «Помилки учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження», яка подана на здобуття доктора філософії за спеціальністю 081 – Право, є цілісною, завершеною науковою працею.

Обгрунтування вибору теми дослідження. Забезпечення належного захисту прав людини є складовою процесу інтеграції України до Європейського

Союзу, тож потреба реального їх забезпечення є метою учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження, – слідчого, дізнавача, прокурора, слідчого судді. Однак, з огляду на стислі строки, брак інформації для підготовки й розгляду процесуальних документів, вони, як і суб'єкти будь-якої іншої діяльності, можуть прийняти неправомірні рішення, наслідком яких є помилки, що негативно позначаються на їхньому авторитеті та забезпеченні охорони прав і свобод громадян. Шкідливі наслідки таких помилок є особливо тяжкими, коли завдано моральної та матеріальної шкоди підозрюваному, обвинуваченому, засудженому та їхнім близьким, подеколи наслідки такої шкоди можуть бути непоправними й трагічними.

У практичній діяльності з розслідування кримінальних правопорушень дедалі частіше трапляються випадки допущення помилок слідчими, дізнавачами, що призводять до негативних наслідків як для кримінального судочинства загалом, так і для розслідування зокрема. Негативні наслідки мають і помилки, яких припустилися прокурори, а також судові помилки під час безпосереднього розгляду матеріалів кримінального провадження в суді, коли безпосередньо виконують завдання кримінального провадження. Тож очевидно, що вирішальним фактором реальних змін, спрямованих на підвищення ефективності кримінального провадження, є своєчасне виявлення та запобігання цих помилок. Щоб їх не припускати, насамперед потрібно усвідомити поняття помилок, дослідити причини їх виникнення та окреслити дієві заходи для їх недопущення і подолання.

Вагомий внесок у розроблення доктринальних аспектів і проблематики помилок у кримінальному провадженні зробили вчені-правники, серед яких: Ю. П. Аленін, О. В. Андрушко, І. В. Басиста, Ю. В. Баулін, Н. Р. Бобечко, Т. В. Варфоломеєва, Г. П. Власова, В. І. Галаган, І. В. Гловюк, В. Г. Гончаренко, В. О. Гринюк, Ю. М. Грошевий, В. Г. Дрозд, Г. Р. Крет, О. П. Кучинська, М. А. Макаров, В. Т. Маляренко, О. Р. Михайленко, М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, Г. М. Омеляненко, М. А. Погорецький, І. В. Рогатюк, В. М. Тертишник, Л. Д. Удалова, Ж. В. Удовенко, О. Ю. Хабло, П. В. Цимбал, С. Л. Шаренко, М. В. Шепітько, В. П. Шибіко, М. Є. Шумило та ін.

Однак більшість наявних робіт присвячено слідчим помилкам, а досліджень шляхів виявлення та усунення судових помилок і помилок інших учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження, майже немає, комплексно й цілеспрямовано ці проблеми досі не вивчено. Здійснений аналіз означеної проблеми засвідчує недостатній рівень її наукового розроблення та потребує подальшого системного розгляду питань, пов'язаних із помилками учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження, на всіх стадіях кримінального провадження. Саме ці обставини зумовлюють актуальність обраної теми дослідження.

Під час підготовки дисертації здійснено спробу ґрунтовно проаналізувати означені нагальні проблеми, що сприятиме усуненню наявних прогалин і вирішенню проблемних питань, які виникають у кримінальних провадженнях.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до розділу II Комплексного стратегічного плану

реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023; пункту 14 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454); тема дослідження узгоджується з пунктами 3.4.2.14–3.4.2.16 Переліку основних наукових напрямів та найважливіших проблем фундаментальних досліджень у галузі природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук Національної академії наук України на 2019–2023 роки, затверджених постановою Президії Національної академії наук України від 30 січня 2019 року № 30.

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради НАВС (протокол від 25 жовтня 2022 року № 14) та розглянуто Координаційним бюро НАПрН України.

Мета і завдання дослідження. *Мета* дослідження полягає в комплексному вивченні помилок, яких припускаються учасники кримінального провадження, що мають владні повноваження, і розробленні механізму запобігання та усунення їх на всіх стадіях кримінального провадження.

Для досягнення поставленої мети необхідно було виконати такі *завдання*:

- дослідити історію розвитку й сучасний стан дослідження проблем помилок учасників кримінального провадження;
- висвітлити зміст поняття та класифікацію помилок учасників кримінального провадження, що мають владні повноваження;
- з'ясувати причини й умови допущення правових помилок під час кримінального провадження;
- проаналізувати помилки слідчого та дізнавача під час досудового розслідування кримінальних проваджень та запропонувати способи їх виправлення;
- розглянути помилки прокурора під час досудового розслідування кримінальних проваджень і визначити способи їх виправлення;
- виявити помилки слідчого судді та визначити способи їх усунення під час реалізації його повноважень на стадії досудового розслідування;
- встановити зміст поняття та види судових помилок;
- виокремити проблеми виявлення помилок на різних стадіях кримінального провадження;
- окреслити можливі напрями усунення виявлених судових помилок.

Об'єктом дослідження є процесуальні правовідносини, що виникають, розвиваються та припиняються на всіх стадіях кримінального провадження, під час яких припускаються помилок його учасники, які мають владні повноваження.

Предметом дослідження є помилки учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становить система загальнонаукових і спеціальних методів, призначених для отримання його достовірних результатів. Зокрема, *діалектичний* метод використано під час формулювання пропозицій та рекомендацій з удосконалення кримінального

процесуального законодавства, спрямованого на усунення помилок учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження (підрозділи 1.2, 2.1–2.4, 3.1–3.3); *історично-правовий* метод – під час аналізу еволюції окремих проблем щодо предмета дослідження в практиці учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження (підрозділи 1.1, 1.3); *логіко-юридичний* – для тлумачення правових норм і категорій (розділи 1–3); *догматичний* – з метою вдосконалення понятійно-категоріального апарату дослідження (підрозділи 1.2, 2.1–2.4, 3.1); *соціологічні* методи – під час проведення анкетування слідчих, дізнавачів органів досудового розслідування, прокурорів, слідчих суддів, науковців для з'ясування їх поглядів щодо різних питань у контексті предмета дослідження (розділи 2, 3); *статистичні* – для узагальнення отриманих наукових результатів, вивчення правозастосовної практики (розділи 1–3).

Нормативну базу дослідження становлять Конституція України, чинне кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство України, постанови Кабінету Міністрів України, Верховного Суду та Пленуму Верховного Суду, Великої палати та Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду, відомчі й міжвідомчі підзаконні нормативно-правові акти з питань здійснення кримінального провадження.

Емпіричну базу дослідження становлять узагальнені матеріали вивчення 120 кримінальних проваджень; рішення ЄСПЛ, зведені дані анкетування 126 слідчих, дізнавачів Національної поліції України, 50 науковців у Вінницькій, Житомирській, Закарпатській, Івано-Франківській, Київській, Одеській, Черкаській, Чернігівській області та в м. Києві з питань розуміння помилок, їх причин та шляхів виправлення.

Під час підготовки дисертації використано особистий багаторічний досвід роботи здобувача на посаді судді.

Наукова новизна отриманих результатів. Дисертація є одним із перших в Україні комплексних монографічних досліджень теоретичних і практичних питань, спрямованих на виявлення й подолання помилок учасників, які мають владні повноваження, під час реалізації ними їхніх функцій на всіх стадіях кримінального провадження. До найсуттєвіших результатів, що визначають концептуально нові наукові положення та висновки й становлять наукову новизну дослідження, належать такі положення:

вперше:

– комплексно розроблено концептуальні засади помилок як негативних явищ, допущених учасниками, які мають владні повноваження, розроблено механізм процесуальної діяльності, спрямований на усунення та запобігання помилкам, що охоплює відомчий, прокурорський та судовий контролю залежно від стадії кримінального провадження;

– схарактеризовано зміст і визначене співвідношення причин та умов помилок, допущених учасниками кримінального провадження, які мають владні повноваження. До причин помилок належать обставини або процеси, поділені за трьома рівнями, що зумовлюють їх наявність під час реалізації своїх прав та обов'язків, знижуючи ефективність правозастосування. Натомість

умовами допущення помилок учасниками кримінального провадження, які мають владні повноваження, є широкий спектр обставин, за яких можливе їхнє виникнення (зокрема, структура та функціонування судів, правоохоронних органів та інших установ, що впливають на процес правосуддя; рівень підготовки та кваліфікація вказаних учасників, доступ до необхідних ресурсів та технологій; якість та чіткість процесуального законодавства тощо);

– здійснено класифікацію помилок, допущених учасниками кримінального провадження, які мають владні повноваження, запропоновано концептуальні напрями їх виправлення залежно від стадій кримінального процесу та виконання такими учасниками конкретних процесуальних дій з огляду на властиві їм функції;

– розроблено та запропоновано внести зміни й доповнення до статей 22, 303, 309, 349, 370, 404, 469 КПК України з метою реалізації засади змагальності сторін кримінального провадження як гарантії запобігання помилкам учасниками кримінальних проваджень, які мають владні повноваження;

удосконалено:

– формулювання причин та умов, що впливають на допущення помилок кожним з учасників, які мають владні повноваження, на окремих стадіях кримінального провадження;

– форми неправильного застосування закону: а) незастосування закону, який підлягає застосуванню: якщо суд не врахував чинний закон України про кримінальну відповідальність, який мав би бути застосований до конкретної ситуації; б) застосування закону, який не підлягає застосуванню: якщо суд застосував закон України про кримінальну відповідальність, який не є чинним на момент вчинення злочину; неправильне тлумачення закону, що суперечить його точному змісту: якщо суд неправильно тлумачив норми закону, що призвело до неправильного їх застосування;

– позицію щодо виокремлення ознак слідчих помилок і розкриття й деталізації їх змісту, до яких, зокрема, належать сумлінна омана, що є наслідком активної діяльності слідчого, недотримання ним порядку провадження досудового розслідування, типовість помилок, наявність певних закономірностей у їх існуванні, що пояснюють їх причину й динаміку тощо;

– диференціювання слідчих помилок на дві групи: за змістом (гносеологічні й діяльнісні) та за формою вияву (помилки в застосуванні законодавства, неповний або цілком неправильний підбір засобів здійснення кримінального провадження);

дістало подальший розвиток:

– визначення історії розвитку й стану наукової розробленості проблем здійснення помилок учасниками кримінального провадження, які мають владні повноваження;

– формулювання визначення помилки в кримінальному провадженні, згідно з яким це неправильна думка, хибне уявлення учасників кримінального провадження, що мають владні повноваження та сумлінно ставляться до своїх обов'язків, сформоване під впливом неправильного сприйняття фактичних і юридичних обставин досліджуваних подій, спричинене рівнем професійної

правосвідомості, браком спеціальних знань, життєвого та/або професійного досвіду, а також особистісними рисами;

– поняття помилки слідчого і дізнавача як ненавмисного порушення закону, недоліків чи бездіяльності, допущених під час розслідування кримінальних правопорушень, будь-якої некоректності в процесуальних діях, зокрема під час мислення та прийняття рішень компетентною особою, яка є носієм відповідних прав й обов'язків, під впливом неправильного сприйняття фактичних і юридичних обставин досліджуваних подій під час кримінального провадження;

– аргументація потреби в процесуальному документі, який має іменуватися вказівкою як за назвою, так і за змістом, складатися відповідно до пункту 4 частини 2 статті 36 КПК України й охоплювати відомості, необхідні для керівництва досудовим розслідуванням щодо обставин кримінального провадження, правової кваліфікації, вказівки про проведення додаткових процесуальних дій, порядку взаємодії слідчого з іншими органами тощо;

– необхідність нагляду прокурора на досудовому провадженні для забезпечення ефективного механізму виправлення помилок, допущених під час досудового розслідування, і функції судового контролю в досудовому провадженні, що дає змогу виокремити доволі широке коло судових прерогатив, які розподілено на дві групи – захисні та регуляційні повноваження суду.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки та пропозиції впроваджені та використовуються в:

– *законотворчій діяльності*, зокрема розроблені автором пропозиції до КПК України, порівняльна таблиця та пояснювальна записка до них передані членам Комітету з питань правоохоронної діяльності для ознайомлення (лист Комітету від 20 лютого 2024 року № 04-27/12-2024/39392);

– *практичній діяльності* – пропозиції можуть бути враховані Касаційним кримінальним судом у складі Верховного Суду під час здійснення визначених законом повноважень (акт впровадження від 1 лютого 2024 року № 74/0/158-24), їх використовують у діяльності слідчі підрозділи ГУНП в Одеській області (акт впровадження від 15 січня 2024 року);

– *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Складання процесуальних документів на стадії досудового розслідування», «Складання кримінальних процесуальних документів», «Судові та правоохоронні органи України» у Національній академії внутрішніх справ (акт впровадження від 13 лютого 2024 року № 2-оп);

– *науковій діяльності* – під час підготовки монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, узагальнення аналітичних матеріалів, обґрунтування пропозицій до чинних і проєктів нормативно-правових актів у Національній академії внутрішніх справ (акт впровадження від 14 лютого 2024 року № 3-нд).

Пропозиції, надані під час підготовки дисертації, сприятимуть підвищенню ефективності слідчої, правозахисної та судової практики, забезпеченню прав і

законних інтересів потерпілих, підозрюваних, обвинувачених, інших учасників кримінального провадження.

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана самостійно, усі сформульовані положення та висновки є результатом особистих досліджень автора. Окремі положення дисертації викладено в науковій статті «Помилки слідчого під час підготовки, прийняття та реалізації процесуальних рішень на стадії досудового розслідування» й тезах доповіді «Основні напрями профілактики помилок слідчого і дізнавача під час досудового розслідування кримінальних правопорушень» у співавторстві з М. Й. Кулик. Особистий внесок автора в кожній з цих праць становить 70 %, натомість М. Й. Кулик – 30 %. Зокрема, у науковій статті автором окреслено ознаки та здійснено класифікацію слідчих помилок, виокремлено типові помилки слідчого під час проведення процесуальних дій, а М. Й. Кулик – розглянуто зміст понять «тактична помилка» і «помилка під час прийняття процесуального рішення», з'ясовано їх співвідношення; у тезах доповіді автором визначено основні напрями й запропоновано заходи профілактики помилок під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, а М. Й. Кулик – аргументовано потребу в профілактиці помилок у діяльності слідчого та дізнавача. Ідеї та розробки, що належать співавторам дисертанта, у дисертації не використовувалися.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення і висновки дисертації оприлюднено на науково-практичних конференціях і круглих столах, серед яких: Міжнародна науково-практична конференція «Кримінальне судочинство: права людини під час дії надзвичайного або воєнного стану» (м. Київ, 18 листопада 2022 року), засідання круглого столу «Кримінально-правові й процесуальні відповіді на виклики воєнного стану в Україні» (м. Київ, 27 січня 2023 року), міжвідомча науково-практична конференція «Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку» (м. Київ, 28 квітня 2023 року), засідання круглого столу «Кримінальне процесуальне право на сучасному етапі розвитку України» (м. Київ, 27 жовтня 2023 року).

Публікації. Результати дослідження, що сформульовані у дисертації, відображено у 8 наукових публікаціях, серед яких чотири статті у фахових виданнях з юридичних наук, перелік яких затверджено МОН України та чотири тези у збірниках наукових доповідей, оприлюднених на науково-практичних і науково-теоретичних конференціях, круглих столах:

в яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Кравець Ю. І. Причини та умови допущення помилок учасниками кримінального провадження, які мають владні повноваження. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2023. Вип. 15 (27). Т. 2. С. 257–265. (Серія «Право»). DOI: <https://doi.org/10.33098/2078-6670.2023.15.27.2.257-265>

2. Кравець Ю. І. Помилки слідчого судді та способи їх усунення під час реалізації своїх повноважень на стадії досудового розслідування. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. Вип. 7 (13). С. 319–329. (Серія «Право»). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7\(13\)-319-329](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-7(13)-319-329)

3. Кулик М. Й., Кравець Ю. І. Помилки слідчого під час підготовки, прийняття та реалізації процесуальних рішень на стадії досудового розслідування. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2023. Вип. 17. С. 25–35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2521-1196.17.2023.25-35>

4. Кравець Ю. І. Судові помилки: поняття та класифікація. *Часопис Київського університету права*. 2023. № 3. С. 186–190. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.3.2023.38>

які засвідчують апробацію результатів дисертації:

5. Кравець Ю. І. Поняття помилки в кримінальному провадженні: історичні аспекти. *Кримінальне судочинство: права людини під час дії надзвичайного або воєнного стану*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 18 листоп. 2022 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2022. С. 197–199.

6. Кравець Ю. І. Недоліки процесуального унормування як причини помилок учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження. *Кримінально-правові й процесуальні відповіді на виклики воєнного стану в Україні*: матеріали круглого столу, проведеного в межах днів науки на ф-ті правн. наук Нац. ун-ту «Києво-Могилянська академія» (Київ, 27 січ. 2023 р.). Київ: НаУКМА, 2023. С. 99–103.

7. Кулик М. Й., Кравець Ю. І. Основні напрями профілактики помилок слідчого і дізнавача під час досудового розслідування кримінальних правопорушень. *Кримінальне судочинство: сучасний стан та перспективи розвитку*: матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 28 квіт. 2023 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 133–137.

8. Кравець Ю. І. Види судових помилок. *Кримінальне процесуальне право на сучасному етапі розвитку України*: матеріали круглого столу, присвяч. 40-річчю кафедри кримінального процесу (Київ, 27 жовт. 2023 р.). Київ: Нац. акад. внутр. справ, 2023. С. 251–255.

Характеристика особистості здобувача. Кравець Юліан Іванович 1977 року народження, освіта вища – юридична, у 2004 році закінчив Одеську національну юридичну академію за спеціальністю «Правознавство» (диплом магістра). З вересня 2022 року по сьогоднішній день аспірант заочної форми навчання Національної академії внутрішніх справ. На сьогодні суддя Одеського апеляційного суду.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана науковим стилем, українською мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття. Дисертація оформлена згідно з вимогами МОН України.

Структура дисертації відповідає меті, завданням, предмету дослідження і вимогам Міністерства освіти і науки України та складається із вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

Відповідність дисертації встановленим вимогам і визначеній спеціальності. Помилки учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження є напрямом, який віднесено до спеціальності 081 - Право.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Кравця Юліана Івановича «Помилки учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Кравця Юліана Івановича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами й доповненнями).

3. Рекомендувати дисертацію Кравця Юліана Івановича «Помилки учасників кримінального провадження, які мають владні повноваження» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 19, проти – немає, таких, що утримались – немає.

**Головуючий -
завідувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент**

Оксана ХАБЛО